

Frit Norden

Frit Norden nr 1 - marts 2014
42. ÅRGANG

Temanummer
med bidrag til debatten om

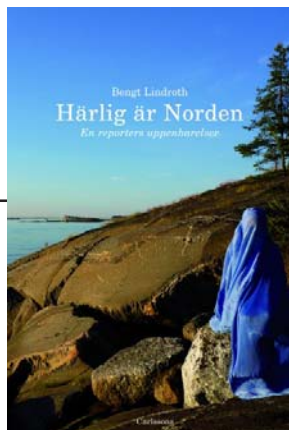
Norden og Europa

Side 2:
Oversigt
over bladet

Side 4:
Jørgen Bukdahl
om Norden og Europa
Af Leif Kajberg

Side 9 og 33:
Nordisk
Folkerigs-
dag 2014

Side 10:
Ak, Norden du skønne
- en svensk
Norden-specialist gør status
Af Leif Kajberg

Side 31:
Nordisk samarbejde
spændt for nyliberalis-
mens vogn?
Kommentar af Anders Kock
til Gunnar Wetterbergs bog
"Förbundsstaten Norden"

Side 34:
Enighet inget villkor
för samarbete
Af Johan Strang

Bidrag til debatten om

Norden og Europa

med udgangspunkt i bøger af Jørgen Bukdahl og Bengt Lindroth

Ifølge det engelske tidsskrift *The Economist* kan andre lande med fordel kigge mod de nordiske velfærdsstater for at få inspiration til at tackle fremtidens økonomiske og sociale udfordringer. For vi gør det generelt utroligt godt i de nordiske lande. Vi er i Norden, udadtil, forbilleder og frontløbere på en række områder: Velfærdsordninger, miljø, grøn vækst (hvis man kan bruge dette meget omdiskuterede udtryk), samspillet mellem offentligt og privat, inkludering og social sammenhængskraft, flade strukturer og lav magtdistance. Der tales varmt om "Den nordiske model", og mange i udlandet kigger interesseret eller længselsfuldt i retning af denne model.

Men Norden er selvfølgelig ikke noget glansbillede, for økonomiseringen af samfundslivet er udtalt, solidariske offentlige velfærdsgoder fjernes eller beskæres, og politikerne har konkurrencestaten som pejlemærke. Alligevel er der meget at vise frem og stå vagt om i de nordiske samfund.

Men hvad vil det sige at være nordisk, og hvad er det, der

binder de nordiske lande og folk sammen? Og hvordan står det til med det nordiske fællesskab i dag, hvor politikere og regeringsledere taler mere om EU end om Norden. Politiske ressourcer og energier overføres ensidigt til EU, og man hører meget lidt om nordisk samarbejde i medierne. Men den nordiske samhørighed eksisterer fortsat, og Norden og nordisk som *brand* har kronede dage. Nordisk gastronomi går, som alle ved, sin sejrsgang, og etiketten nordisk fænger i disse år og har en imponerende slagkraft i forhold til marked og forbrugere. Men hvor meget af dette er "nordisk varm luft", og skygger det for en mere seriøs diskussion af indholdet af det nordiske samarbejde og dette samarbejdes udvikling og fremdrift?

For hvad er det nordiske samarbejdes status anno 2014? Og hvilke udfordringer, står det nordiske samarbejde over for? Hvor halter det nordiske samarbejde, hvad er svaghedstegnene, hvad er det, der indimellem frustrerer selv hærdede "nordister" og tilhængere af nordisk samarbejde? Hvad er det særligt værdifulde og

løfterige, når vi dykker ned i Nordens og det nordiske samarbejdes historie? Og hvilke planer og visioner findes der for det nordiske samarbejdes fremtid, kan det nordiske samarbejde intensiveres? Og er et forenet Norden en død sild? Og hvordan med Norden og EU?

Det er nogle af de hovedspørgsmål, som vi vil søge at belyse i dette nummer af Frit Norden. Vi lægger ud med det historiske tilbageblik og bringer en udførlig omtale af den kendte og karismatiske højskolemand og Norden-kender Jørgen Bukdahls bog om Norden og Europa, der blev genudgivet i 2013. Et klart vidnesbyrd om, at Bukdahls forestillinger om Norden og essensen af nordisk samarbejde også har relevans i dag.

Med den efterfølgende meget udførlige omtale af Bengt Lindroths personligt prægede bog tager vi springet ind i nutiden. Men fortiden og historien er også med i bagagen hos den garvede svenske journalist Bengt Lindroth, der har en enorm viden om Norden og de nordiske lande. Lindroth tager

pulsen på det nordiske samarbejde og tegner samtidig et detaljeret, originalt og måske lidt overraskende portræt af hvert af de fem nordiske lande. Det gør han ved at tage udgangspunkt i en national personlighed, der rager højt op i det pågældende lands kulturarv og politiske historie. Lindroth har en særlig evne til at indfange og sætte ord på "nordiske" stemninger, fænomener udviklingstræk og "adfærdsmønstre". Derefter bevæger vi os til planerne om et tættere nordisk samarbejde, til de pragmatiske og mere "hverdagsrettede" tiltag og til de luftige visioner.

Anders Kock går i sit bidrag i clinch med den svenske professor Gunnar Wetterberg, der har fået omfattende medietale ved at gøre sig til talsmand for projekt Nordens forenede stater.

Nummeret afrundes med en kommentar af Johan Strang, forsker ved universitetet i Helsingfors, som har været udreder for Nordisk Råd og i en publikation givet sit bud på en vision for det nordiske samarbejde

God læselyst!

Leif Kajberg

Jørgen Bukdahl om Norden og Europa

Af Leif Kajberg

Leif Kajberg er mangeårigt medlem af Frit Nordens DK's styrelse, sekretær for foreningen - og pensioneret lektor fra Danmarks Biblioteksskole

I Danmark var den første tid efter Besættelsens afslutning en glædens og forventningernes tid. Befrielse - ikke mindst Montgomerys britiske styrker - blev tiljublede, og entusiasmen og fascinationen af det sejrende Amerika, prægede store dele af den danske befolkning. Amerika-euforien åbnede samtidig en ladeport for den kulturimport eller -invasion fra USA, som i de kommende årtier på godt og ondt skulle omforme det danske samfund kulturelt og æstetisk. Fremtidstroen fik et løft, der var åndeligt nybrud, nye tanker kunne tænkes og nye idealer formes.

Norden og Europa

Men selvfølgelig handlede ikke alt om påvirkningen vestfra.

Danskernes kollektive bevidsthed åbnede sig også for naboer og næromgivelser. Gamle solidaritetsbånd mellem nabolande blev genstand for fornyet opmærksomhed, og der blev fra forskellige sider pustet liv i drømmen om et endnu tættere samarbejde mellem de nordiske lande. Nogle ildsjæle og organisationer gik endog så vidt som til at agitere for en sammenslutning af Nordens stater (digterpræsten Kaj Munk havde før sin tragiske død ivret for dette). Denne passion for Norden og det nordiske kom dog ned i et lavere gear efterhånden som hverdagens fortrædeligheder og politiske snublesten manifesterede sig og i takt med, at Norden som drøm gradvis blev trængt ud på side-linjen af de store visioner for Europa og europæisk samarbejde.

Denne brudflade mellem Norden og Europa har i årenes løb optaget mange sind, og modstillingen af nordisk identitet og egenart og europæisk samarbejde er stadig meget synlig.

I den EU-kritiske lejr fremholdes Norden og det løsere nordiske samarbejde således ofte som et alternativ til den fasttømrede EU-konstruktion, der har fået massiv

“man kan vælge at flytte fokus over på en kulturelt, historisk og litterært forankret forståelse af relationerne mellem henholdsvis det nordiske og det europæiske univers”

politisk bevidgenhed. Men Europa og Norden er ikke nødvendigvis uforenelige størrelser, og som mod-

stykke til den mere konfrontatoriske tilgangsvinkel kan man vælge at flytte fokus over på en kulturelt, historisk og litterært forankret forståelse af relationerne mellem henholdsvis det nordiske og det europæiske univers.

En af de store folkelige personligheder, der havde et klart blik for vekselvirkningen mellem det europæiske og det nordiske, var højskolemanden, forfatteren og superformidleren Jørgen Bukdahl. Bukdahl, der i mange år virkede som lærer på Askov Højskole, og som for øvrigt var norsk gift, var om nogen en kender af nordisk kultur, historie og litteratur.

Johann Gottfried Herder

Bukdahls udvidede essay om Norden og Europa er i år blevet genudgivet på Billedkunstskolernes Forlag. I indledningen dvæler Bukdahl lidt ved digter-

Jørgen Bukdahl Norden og Europa. Et essay Det er folket, der i kunsten tager sig selv i besiddelse

Norden og Europa. Et essay. 2. udgave. København: Billedkunstskolernes Forlag, 2013. 80 s. tavler i farver. ISBN 978-87-7945-072-1

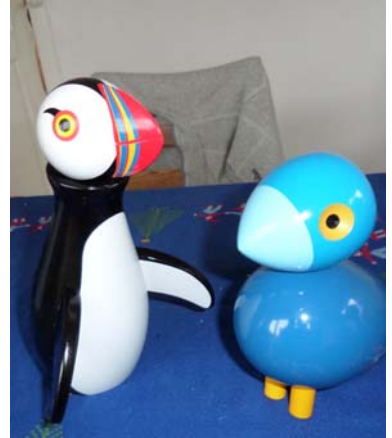
filosoffen Johann Gottfried Herder - han ville have skrevet en bog om Herder og Norden, det blev aldrig til noget, men da han står over for at skulle skrive et større arbejde om Norden og Europa, ser han muligheden for at gribe tilbage til sin oprindelige inspirationsfigur, sit skippede “studieobjekt”. Herder er simpelt hen ikke til at komme udenom, og vil man nå ind til kernen af Grundtvigs mytologiske og historiske forestillingsverden, er det nødvendigt at have den tyske digterfilosof med på sidelinjen. Herders tankeverden er ikke sådan at få hold på, men i Bukdahls optik er Herders påvisning af de bevægelser og udviklingslinjer, der karakteriserer folk,

individer, kulturer og nationer, noget meget centralt. Bukdahl hæfter sig ved to basale udviklingsprocesser i Herders univers: For det første retningen indad, mod det nationale, mod et folks særegenhed, der er bestemt af både åndelige og naturbestemte anlæg og vilkår og hvis håndgribelige "produkter" ses afspejlet i mytologi, i sagn og saga og i folkeviser. For det andet retningen udad, dvs. fra det særegne mod det almene og bevægelsen fra det nationale mod humanitet og universalitet.

Norden - broen til Europa

Bukdahl har klart nok Herders optagethed af vekselvirkningen mellem det nationale og det universelle/verdensborgerlige med i bagagen, når han skal udrede forholdet mellem det nordiske og europæiske. Bukdahl nedtoner i starten det lidt "stereotyp" nordiske. De velkendte Norden-billeder er uinteressante i denne sammenhæng. Hans ærinde er ikke at vise Sagaens, Eddaernes, folkevisens og turismeklichéernes Norden. Nej, det han vil illustrere i sit essay, er hvordan

man i Norden med afsæt i mytologien, fortællingerne og de folkelige sangtraditioner etc. har kunnet åbne et vindue ud mod Europa for at suge europæiske indtryk til sig. Intentionen fra Bukdahls side er at vise, hvordan man i Norden ved hjælp af sin egen kulturelle ballast har forvaltet indtrykkene fra kulturelle, filosofiske og ideologiske strømninger i Europa. Og her er vi ved kernen i Bukdahls forståelse af samhørigheden og samarbejdet mellem de nordiske lande: Brobygningen mellem de nordiske lande for at øge gensidighed og fællesskabsfølelse mellem de nordiske folk skal have en udpræget europæisk orientering: Broen - dette hyppigt anvendte metafor i Bukdahls lille bog - skal føre ud i Europa. Sigtet er at demonstrere, at man i Norden ud fra sine specifikke forudsætninger gennem årene har bakset med de samme grundproblemer som det øvrige Europa. Men ofte har man i Norden fundet frem til heldigere, smidigere og mere harmoniske løsningsmodeller; eksempelvis når det gælder noget så vitalt som demokratiet og dets håndtering. Den opgave, som Bukdahl har sat sig med sit essay, er

således at vise, hvordan det 19. århundredes europæiske hovedidéer kom til at virke i de seks nordiske folk: Det svenske, det norske, det danske og det finske, det islandske og det færøske.

I redegørelsen for de nordiske folks modtagelse og bearbejdelse af europæiske strømninger, landvindinger og principdebatter demonstrerer Bukdahl sin indlevelse i og sit suveræne overblik over forfatterskaber, åndsliv, sprogudvikling, kulturhistorie og folkelige frigørelses-tendenser i de nordiske lande og inden for den færøske kulturkreds. Færingerne rubriceres altså som det 6. nordiske folk (!) Ubehageligt aktuel, både for

Danmark og de øvrige nordiske lande, er Bukdahls konstatering på s. 63: "Set under magtpolitisk synspunkt betyder det ikke noget, men under de nationale retssynspunkter er Danmarks og Nordens forståelse af dets [Færøernes] nationalitetsbevægelse en prøvesten for, om man nu mener noget med den nordiske tale, man fører." Man behøver blot at tænke på fiskerikonflikten mellem Færøerne og EU. Ja, hvad blev der af den nordiske solidaritet med Færøerne?

Kloge og slidstærke betragtninger

I seks ret korte afsnit - ét for hvert nordisk land - giver Bukdahl

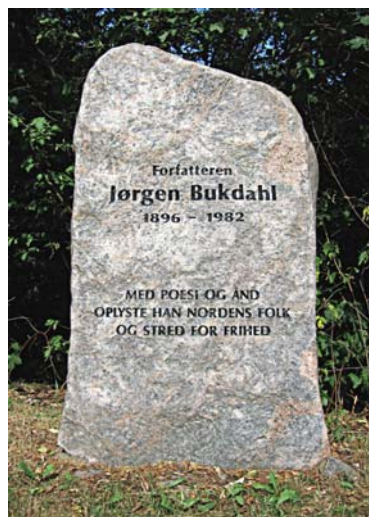
et signalement af banebrydende skønlitterære værker i det 19. århundrede. Det er nemlig først i dette århundrede at der efter Bukdahls opfattelse udgives litterære værker, der lever op til betegnelsen nordisk nationallitteratur i den forstand, at værkerne placerer Norden på landkortet samtidig med, at de afspejler samhørigheden med Europa. Prædikatet sand nationallitteratur fortjener ifølge Bukdahl alene den sum af nationalt udgivne værker, der beriger verdenslitteraturen - i modsætning til lokallitteraturen, der blot er et ekko af det særegne.

Bukdahl er i et sammenfattende afsnit god for kloge og slidstærke betragtninger, der præciserer og sammenholder så centrale begreber som nationalfølelse, fædrelandsfølelse, patriotisme, verdensborgerlighed (der som udtryk vist næppe kendes i dag) og internationalisme. Han får i karakteristikken af disse etiketter samtidig skilt det sunde fra det usunde.

På side 24 hedder det således: "Det nationale er aldrig et mål for en nations stræben, men et vækstvilkår for dets mellempolke-

lige og verdensborgerlige bestræbelser."

Bukdahl abonnerer ikke på forestillingen om en særlig nordisk identitet. De nordiske landes fællesskab er tværtimod bundet til et punkt uden for Norden: Fællesskabet i synet på menneskets værdighed, personlighedens ret og folkenes frihed.

Bukdahls essay udkom i 1947 på tærsklen til en ny tid fyldt med håb og forventninger men samtidig iblandet de første elementer af ængstelse og utryghed. Det er et forbavsende visionært skrift, ikke mindst med tanke på et nutidigt Europa præget af opblussen-

de nationalisme og højrepopulisme, et EU i krise og et nordisk samarbejde, der ikke gør meget væsen af sig.

Carsten Juhl, lektor ved Afdelingen for teori og formidling, Kunstakademiet i København, har forsynet 2. udgaven af Bukdahls bog med et efterord, der bl.a. går i dybden med Jørgen Bukdahls virke og skriftlige produktion og sætter hans grundantagelser og synspunkter i relation til udviklinger og teoridannelser i efterkrigstiden.

I en tid, hvor mange menneskers kendskab til nordiske landes litteratur begrænser sig til en håndfuld psykologiske krimier (og så selvfølgelig norske Knausgård), er det en lise at følges med Jørgen Bukdahl på broforbindelserne mellem de nordiske folk. Og det er horisontudvidende at have ham med som guide på den faste kulturelle forbindelse mellem Norden og det europæiske kontinent!

Leif Kajberg

Nordisk Folkerigsdag 2014

i FÆRØHUSET, KØBENHAVN
- den 1. til 4. august

Temaet i år er en undersøgelse af Velfærdsstatens vilkår, i en virkelighed præget af begreber som Konkurrencestat og Ny-liberalisme.

Har demokratiet fortsat en chance?

Foreløbigt program:

FREDAG d.1. AUGUST

Ankomst – indskrivning fra kl.19

I det Grønlandske hus i Løvstræde Kbh. K

Kl. 20 DET NORDISKE ALTERNATIV

Kl. 21 Grønlandsk eventyr og trommedans

LØRDAG d. 2. AUGUST

Kl. 9 – 10.30 VELFÆRDSSTAT ELLER
KONKURRENCESTAT

Kl.10.30-10.45 Pause

Kl.10.45-12.15 MENNESKESYNET BAG
NEOLIBERALISMEN

Kl.12.15-13.30 Frokost

Programmet fortsættes på side 33

Ak, Norden du skønne

- en svensk Norden-specialist gør status

Af Leif Kajberg

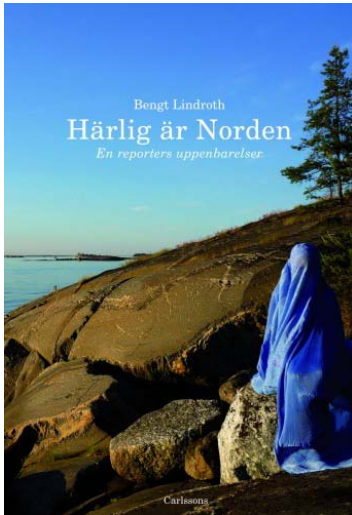

Bengt Lindroth ,
garvet Norden-journalist,
har skrevet bogen
Härlig är Norden,
som Leif Kajberg her
gennemgår

Nutidens medier viser kun begrænset interesse for Norden og det nordiske samarbejde, og perspektiver, planer og visioner for det nordiske samarbejde brager ikke ligefrem igennem i medierne. Nordisk fællesskab og nordisk identitet bliver sjældent forsidehistorier, og selv summariske omtaler af kultur, samfund og politik i nordiske nabolande må man som nordisk interesseret mediebruger lede længe efter. Derimod dækker medierne USA ud i mindste afkrog. Det er derfor en lise at få Bengt Lindroths bog i hånden. For her præsenteres man for en dreven og indsigtfuld Norden-skribent, en passioneret iagt-tager af udviklingen inden for de nordiske landes fællesskab, som indimellem føler sig tvivl-rådig og forstemt, når han be-

tragter politikeres og menings-dannerses ligegyldighed og passi-vitet over for Norden som udfor-dring og mulighed. Lindroth holder dog stædigt fast i et håb for Norden nu og i fremtiden. Men hvad er det så for en bog, Lindroth har skrevet? Ja, han famler lidt i forordet, har ikke let ved at finde den helt præcise betegnelse. Der er helt klart noget essayistisk over skriftet, etiketten *betragtninger* eller *funderinger* rammer ikke helt ved siden af, for forfatteren reflekterer løbende over grundtemaet: Oplevelsen af et Norden, der på samme tid fungerer som hjem og kosmopolitisk mødeplads. Denne dobbeltidentitet, der også rummer kontrasten eller spændingen mellem det trygge og velkendte nordiske og det udefrakommende og urovækkende, antydes symbolsk på bogens omslag Her vises et typisk skærgårdsmotiv med et burkaklædt kvinde i forgrunden.

Og en *debatbog* er det vel også et stykke af vejen. Lindroth ender med at karakterisere sine skrift-lige frembringelser som *åbenbaringer*: En gammel Norden-reporters åbenbaringer. Han medgiver, at det er et lidt "støvet" betegnelse, som leder tankerne

Bengt Lindroth:
Härlig är Norden
- *en reporters uppenbarelser*
Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2012
223 s.
ISBN 978 91 7331 535 7;
se <http://www.carlssonbokforlag.se/archives/5884>

hen på det religiøses sfære, meddelelser overført fra en anden verden, der indfinder sig parallelt med den håndgribelige viden. Men mest af alt er bogen den erfarne Norden-iagttagers forsøg på at opsummere indtryk og erfaringer gennem næsten et halvt århundrede. Der er således lidt af det hele i bogen.

Nordisk udblik mod verden

Formålet med Lindroths strejftog i de nordiske landes historie, kultur og samfundsopbygning og deres indbyrdes sam-

arbejde har en påfaldende lighed med det, som var Jørgen Bukdahls ærinde: At vise Nordens samspil med omverdenen, udblikket, udsynet, åbenheden over for udefrakommende strømninger og indoptagelsen af nye idéer og impulser, modet til at forandre samfund og kultur samt hævdelsen af de humanistiske idealer. Når Lindroth giver sig i kast med at granske det gamle Norden ved hjælp af kort og historiebøger, er sigtet derfor at illustrere de kosmopolitiske hovedlinjer og de brydninger, der altid har eksisteret, de små folks og kulturers evne til at udvise fleksibilitet og indrette sig på nye vilkår og udfordringer i tiden. Det ligger ham på sinde at vise, hvordan de nordiske samfund takket være deres satsning på det mangfoldige og flerstrengede har kunnet gøre sig mere robuste i turbulente tider, hvor Europas og verdens storme fejede henover Norden.

Et komplekst forehavende

Men Norden er ikke bare en foregangsregion, alt er ikke lyst og positivt, gråzonerne, de mørke facetter og natsiden findes skam også. Når man afsøger de nordiske landes historie og samfunds-

“At tale om det nordiske er således både at begive sig til sit hjemsted og at tage ud i den vide verden”

udvikling, støder man også på forhold, som ikke så godt tåler dagens lys. Der har været ekstremistiske udskjelser, flirten med totalitære ideologier (nazisme fx), racistiske overgreb eller svigt over for minoriteter og flygtningegrupper. Et helt konkret eksempel fra det danske rigsfællesskab er således kolonihærensmentaliteten, sådan som den kom til udtryk ved tvangsfjernelsen af grønlandske børn fra deres familier og tvangsnedlæggelsen af kulminebyen Qullissat på Diskøen, som beskrives i en ny bog af Søren Peder Sørensen. Lindroth trækker forbindelseslinjer mellem nutid og fortid. Nutidens lejlighedsvis tendenser til racisme, intolerance, fremmedhad og flygtningefjendtlighed har sine paralleller i fx 1930'erne, 1940'erne eller i 50'erne. Der er intet nyt under solen. Der er kort sagt episoder og kollektive handlingsmønstre i Norden, som har givet ridsen i lakken.

Det kommer han nærmere ind på i kapitlet “Pest over Norden”, som indledes med to eksempler fra de allerseneste år: Den norske massemander og hans ufattelige udåd i sommeren 2011 og

Sannfinländarnas, De sande Finners indtog i det finske parlament.

Går man længere tilbage, mærkedes bølgeskvulp fra de totalitære ideologier også inden for nordiske samfund. Demokrati-træthed manifesterede sig inden for bestemte miljøer, og der udkom skrifter af nationalistisk og højrepopulistisk observans, som efterlyste samfundsmæssig fornyelse og moralsk oprustning.

Men igen opvejes det negative af det positive, for der var også mange antinazistiske initiativer i fx 1930'ernes og 40'ernes Sverige. Så det er et differentieret billede, der tegner sig. Man kan således vælge at lægge vægten på de mere internationalt orienterede og humanistiske strømninger i den nordiske tradition. Og det er netop disse åbninger ud mod omverdenen, de tidlige spektakulære bestræbelser i retning af mellemfolkelig solidaritet og konfliktløsning i nordiske lande, som Lindroth er gået på opdagelse i. Det er dem, der har været pejlemærket for ham, og som han undertiden har måttet grave frem af glemslen. Han støver dem af, disse manifestationer af nordisk solidaritet, retsindig-

hed og humanitær handlekraft, og holder dem op for læseren: Se, her er noget, vi fortsat kan lade os inspirere af! For Lindroth handler det derfor om at fremhæve det modsætningsfyldte og gøre opmærksom på, at der er et både-og i den nordiske tradition og udviklingsretning. Det hele er ikke bare sort-hvidt. Og som nævnt træder gråzonerne frem, når man holder luppen over bestemte udviklinger og begivenheder, og når forskere

den, det flyder sammen til en helhed. At tale om det nordiske er således både at begive sig til sit hjemsted og at tage ud i den vide verden. I dag som på Amerika-udvandrerens tid. Blot er forskellen i dag, at det nu er de nordiske lande, som er modtagerlande, folk udefra søger til os, og det kan vi ikke lave om på, fastslås det. Derfor bliver det muligt at levere et svar på det spørgsmål, der er indeholdt i indledningskapitlets overskrift: Du store verden, er der ingen, der kan sige, hvor vi er?

Jo da, vi hører hjemme i Norden! Og, tilføjer Lindroth: Glem nationalstaten Sverige. Norden er dejlig! Og Norden er i den grad blevet et fælles referencepunkt for os nordboere. Når vi måler og vejer og sammenligner, refererer vi ustandselig til Norden og de andre nordiske lande. Vi er søskende, som understøtter og hepper på hinanden, når der er melodigrandprix og EM- eller VM-kampe.

“For Lindroth handler det om at fremhæve det modsætningsfyldte og gøre opmærksom på, at der er et både-og i den nordiske tradition og udviklingsretning”

og journalister vælter vedtagne sandheder, prikker hul på det indforståede, kommer med deres omvurderinger og hælder nyt brændstof på diskussionerne af det ømtålelige og ukrænkelige.

Derfor hænger de to ting sammen: Norden nu og Norden, som det var for år tilbage. Og det er netop pointen med Nor-

Men når vi er så tæt på hinanden, kan vi også småskændes. Vi har blik for svaghederne hos de andre, vi stiver os af i sammenligningen med de andre nordboere, og vi søger gensidig inspiration. Medierne og politikere opsporer flittigt succeser og fiaskoer hos de andre. Sygefraværstatistikken er faldet i Norge, men ikke i Sverige. Politikere og eksperter henviser

til lovgivningstiltag andre steder i Norden og argumenterer for at afprøve idéer og koncepter hentet fra nordiske nabolande. Danske uddannelsespolitikere har fx sværmet som bier om den næsten magiske finske folkeskole. Undertiden kommer det frem, hvor forskellige vi *også* er: I Finland udbygger de a-kraftværkerne, mens Danmark prioriterer vedvarende energi og vindmøller fx. Og vi holder os ikke tilbage med kritikken. Danmarks indvandrerpolitik er vederstyggelig, medens svenskernes privatskolereform giver klare fingerpeg om, hvad man i hvert fald skal afholde sig fra at indføre på skoleområdet i Norge! Danskernes flexicurity-model tiltrækker sig opmærksomhed andetsteds i Norden etc. Med andre ord, sammenligningerne fortsætter i det uendelige, og godt for det, de må aldrig stoppe!

Selvfølgelig er vi meget forskellige, de nordiske lande, og det er jo ofte blevet revet os i næsen, hvor umulig den forkromede nordiske samarbejdsvision er. Og de kuldsejlede forhandlinger og grundstødningerne er jo, som vi ved, til at tage at føle på. Historikerne har afdækket de

“kan man tale om en særegen og original nordisk historie om oplysning og fremskridtsoptimisme?”

enkelte nordiske landes underliggende dagsordener og staternes forskellige udenrigs- og forsvarspolitiske orientering. Under den kolde krig var Norden således opdelt i NATO-medlemmer og alliancefrie stater. Præcis som i dag. Men alligevel talte man om “The Nordic Balance”. For i forsvarsplanlæggernes univers, og i de strategiske scenarier, opfattedes Norden faktisk som en fælles strategisk enhed. Et geopolitisk forhold som består på trods af politiske regimer.

Nordisk identitet - findes den?

Identitetsspørgsmålet, indkredsningen af Norden og det nordiske, fylder ganske meget i bogens første kapitel. Og det har som nævnt overskriften “Stora Världen - finns det ingen som kan säga var vi är? For kan vi overhovedet tale om nordisk særegenhed eller egenart og nordisk identitet inden for kunst, kultur, arkitektur, litteratur og film? Og her står vi over for den velkendte definitionsøvelse, som så mange har bakset med, med større eller mindre held.

Giver de nordiske lande plads til hinanden?

Men Bengt Lindroth viger ikke tilbage for at give sit besyv med i denne forbindelse. Faktisk svarer han bekræftende på spørgsmålet: Findes der specifikke nordiske dannelses-, skabelses- og idétraditioner, som også ses afspejlet i kunst og kultur? Og kan man tale om en særegen og original nordisk historie om oplysning og fremskridtsoptimisme?

Jo, den findes skam, hvis man ellers gør sig den ulejlighed at se efter. Men det er ikke nogen nem opgave at påvise nordisk særpræg. Og Lindroth er som flere af os, der har interesse for Norden, nordisk samarbejde og nordiske samfundsforhold, klart

nok lidt loven ved tidens lidt for hastige tilbøjelighed til at sætte etiketten "nordisk" eller "skandinaviske" på aktuelle fænomener, trends og smagsretninger. Stadigt oftere ser man, at disse etiketter sættes på alle former for kommercielle lanceringer på verdensmarkederne, inden for design, film, arkitektur, musik, gastronomi, kulturelle og historiske notabiliteter og spændingslitteratur. Eller når Stockholm selvbevidst og uden pli udnævner sig selv til "The Capital of Scandinavia". Fint nok at man sælger eller stjæler Norden/Skandinavien som brand og varemærke til gavn for forskellige turistformål og investeringsobjekter. Men

hvor grænsen går mellem det spekulativt-kommercielle, det medie-hypede og det decideret akademiske? Norden kan, som det fremgår, anvendes til meget. Og så kommer der et bud på, hvad Norden egentlig er for en størrelse, en ultrakort karakteristik, der virkelig rammer plet:

***Norden findes,
som liv og løfte,
som savn og fantomsmerter.***

Som fantomsmerter, hvor præcist!

Nordisk lyd & lys

Så Norden findes altså, og mange mennesker har en forestilling om, hvad det nordiske er, og hvad man forbinder med Norden. Men findes Norden også i kunstens udtryksformer, i lyden fx?

Det har Lindroth sat sig for at undersøge, og han begiver sig derfor ind i musikkens verden på jagt efter *The Nordic Sound*. Han tager til nordiske nabolande, opsøger en jazzpub i Oslo, får sig en snak med pianisten Anders Aarum. Men Aarum har det lidt svært med Lindroths spørgsmål: "Vad är The Nordic Sound?", som stilles hen over ølglassene; den norske musiker

tøver, kan ikke komme med konkrete eksempler på nordiske klange og specifik nordisk lyd inden for jazz, folkemusik og den rytmiske musiks verden. Dagen efter træffer Lindroth lydteknikeren Jan Erik Kongshaug, også i Oslo. Men han svarer også undvigende og har lige så svært ved at diske op med eksempler. Den nordiske tone i musikken er vanskelig at indfange. Den er som sand, der glider ned mellem fingrene. Lindroth er dog overbevist om, at den findes, den distinkte nordiske lyd, og jagten på den fortsætter. Indimellem stiller han sig selv spørgsmålet: Hvad er "nordisk" egentlig? Og er det nu så vigtigt at forsøge at fastslå, hvad det er? Og han er helt på det rene med, at der jo er folk, der utvetydigt afviser disse forsøg på at bestemme det særegent nordiske. For hvad er det andet end myte, konstruktion og romantik! Men denne kritik og skepsis deler Lindroth ikke. Han kommer til Finland, til Valamo Kloster, hvor der er hotelfaciliteter og højskole, og hvor der afholdes seminarer og koncerter m.m., og stifter her bekendtskab med en særlig munkekorsang. Her synes der at være bid. Og han får fært af en musikalsk

indflydelse, der via Karelen lader sig følge østover, mod den ortodokse kultur og tillige har forbindelsestråde til den estiske komponist Arvo Pärt. Han dvæler lidt ved andre, i Danmark helt ukendte komponistnavne. Og turen går videre vestover, til Nordatlanten og Island. Her synes der at være noget at komme efter. Lindroth følte sig i hvert fald bjergtaget, da han lyttede til Jón Leifs' kor- og orkesterværk "Hekla". I dette værk hører man Islands geologi og historie. Tilsvarende refereres der i sangerinden Björks musikunivers tilbage til Islands fortid, musikalske rødder, mytologi og eventyr. Og overalt i Björks frembringelser findes der referencer til det islandske eller det nordiske. Björk gør det islandske universelt, fremhæver Lindroth, og hun bliver en af de mange, som viser, at "det nordlige" og det "nordiske" er en del af det universelle. Men endnu tydeligere markeres kombinationen nordisk-islandsk-universelt-kosmopolitisk i det islandske topnavns musik.

Lindroth har desuden nogle tankevækkende betragtninger om det nordiske lys og mørke.

Det nordiske lys, *the Nordic Light*, kan fascinere og give helt specielle oplevelser. Lindroth videregiver en af sine egne erindringer, fra Mo i Rana (Norge), med midnatssol og 25 plusgrader og den berusende stemning det skabte blandt de lokale beboere.

Men det nordiske lys har også sin vrangside. I "nullerne" og i det efterfølgende årti er der blevet tændt et nyt nordisk lys. Det er et ildevarslende, koldt, let sodet lys, som skaber den bleghed, der er så karakteristisk for atmosfære og miljø i vampyr-, kriminal- og action-film. Danske spændings-serier sejrer uden for Danmarks grænser. Den danskproducerede dokumentar-film "The Act of Killing" var således med i opløbet om Oscar-nominering. Det dansk-svenske drama "Broen" vinder udenlandske priser, og netop "Broen" indfanger på eminent vis det særlige ved dette nye nordiske lys: Lysstofrør udsender et nyt dystert lys, som oplyser trappe-skakter, parkeringskældre, elevatorer, via dukter og beton-forstæder, og orange lys spreder sig over fx rundkørsler og afkørsler.

Pessimismen og et strejf af

desperation griber for en kort stund forfatteren og sammenfattes i følgende konstatering: Det her nye nordiske mørke i starten af det nye årtusind giver ikke meget håb om, at der vil være lys for enden af tunnelen. Det synes at være nat med

håbet om Norden.

“This is The New Nordic Light. De tju-tande polisbilarnas blåljus. Fan tro’t. Ge inte upp”

Ingen mennesker har rosernes friske farver på kinderne. Og lidt længe-

re henne i teksten udbryder han: “This is The New Nordic Light. De tju-tande polisbilarnas blåljus. Fan tro’t. Ge inte upp”. Nej, hold ud, der er stadig en smule håb, der skal stadig være rum for livsglæden. Og, kunne man tilføje - og det er måske lidt af et paradoks - alligevel skæver udlandet til os i Norden. Vi har førertrøjen på i flere sammenhænge, vi er forbilleder, andre kigger længselsfuldt i retning af vores samfunds-model.

Norden og globaliseringen

Lindroth lægger også vejen forbi det globale, diskuterer Norden

og det nordiske i lyset af den tiltagende globalisering. Lindroth vil gerne slå et slag for Norden, men når han hæver røsten for at tale med nordisk stemme, så markerer han samtidig en kritisk distance til den ureflekterede og noget forgrovede omfavnelser af globaliseringen som normaltstand og grundvilkår. Hvis globaliseringen - eller europæiseringen - skal virke troværdig, så må den have en nordisk toning, fastslår han. Og medierne gør deres for at beskrive globaliseringens virkelighed og de globale udfordringer. Mediedækningen af globaliseringens problemstillinger har fået en spand kul de seneste år. Lindroth viser, hvordan toppolitikere, diplomater, virksomhedsledere, debattører, ledende nyhedsjournalister og de store byers kulturredaktører (i Sverige) færdes hjemmevant i den globale atmosfære og konstant har blikket rettet mod Den Store Verden. De overvåger enhver bevægelse i de globale pengestrømme og følger intenst med i omskiftelserne på den internationale finansscene. Det er de storpolitiske udviklinger langt væk fra Norden, specielt i Mellemøsten, i Asien og USA, som får prioritet i mediedækningen. Nordendæk-

“Det er journalisterne,
som fejlvurderer
behovet for formidling
af nordiske nyheder”

ningen er det derimod gået tilbage med. Måske er det journalisterne, der har skylden for for sømmelsen af det nordiske som stofområde. Norden passer ikke rigtig ind i den herskende medielogik. Norden er mindre konfliktfyldt og ikke så dramatisk, og mediefolkene er ikke klædt godt nok på til at håndtere Nordenstoffet. De mangler basisviden om de andre nordiske lande. Ja, de kender jo knap nok navnene på nabolandenes regeringschefer. En sådan vedvarende nedvurdering af Norden i medierne får jo også den langtidsvirkning, at mediebrugere efterspørger færre Norden-specifikke historier og nyheder.

Alligevel står det ikke så skralt til med de svenske mediebrugeres interesse for nyheder om de andre nordiske lande. De vil faktisk rigtig gerne orienteres om nabolandene. Det er journalisterne, som fejlvurderer behovet for formidling af nordiske nyheder. Og når det kommer til folks syn på Norden, de nordiske nabolande, så viser billedet - baseret på en række opinionsmålinger - at de nordiske lan-

des befolkninger generelt er meget positivt indstillet over for den nordiske tanke og nordisk samarbejde. Men karakteristisk nok deles denne positive indstilling ikke af folkenes politisk valgte repræsentanter. De politisk engagerede vurderer ikke Norden på samme måde. Men det er, anfører Lindroth, dem, som har magten over nyheds-, aktualitets- og kulturredaktionerne. Det er deres verdensbillede, som er toneangivende og som tæller. De menige vælgere og mediebrugere er marginaliserede i denne sammenhæng. Her ser vi tydeligt kløften mellem folk og eliter. Inden for drama, film, TV-underholdning og på dokumentarsiden står det dog markant bedre til. Her er der en vis opmuntring at hente, og på disse områder spores den positive indflydelse fra den mere end 20 år gamle Nordiska film- og tv-fonden.

Den vitale hverdagsnordisme

Lindroth er meget optaget af det, som han kalder *hverdagsnordismen*, som kan styrkes, når flere mennesker får et nærmere kendskab til folk i et nordisk naboland, og når de gør deres egne

“Den særdeles gunstige arbejdsmarkedssituation i Norge virker tillokkende på bl.a. unge akademikere, arkitekter fx, fra Danmark og Sverige”

erfaringer med grænseoverskridende kontakter til andre nordboere. Og det er fint nok, at kontakten kun omfatter et enkelt nordisk naboland. Og som den pragmatiker Lindroth er, mener han, at man må leve med, at engelsk i dag i ikke så få tilfælde bruges som kommunikationsform i starten. Men han deler Vigdis Finnbogadóttirs bekymring for den nordiske sprogforståelse. Den har det ikke for godt, det går ned ad bakke med den, engelsk breder sig, vi taler hurtigere, mindre tydeligt og med mindre præcision, anfører hun i et citat. Der skal hægges om den nordiske sprogforståelse, det er Lindroth med på, men det forudsætter, at man formulerer og iværksætter en bevidst og velplanlagt sprog-, medie- og uddannelsespolitik med tanke på problemer og udfordringer i

den nordiske kommunikation. Lindroth tænker vel her primært på Sverige, men det gælder så sandelig også Danmark og de andre nordiske lande.

Men ikke mindre vigtigt er det, at vi tager initiativ til at tale med hinanden i Norden, aktivt, og her lader han et par kritiske ord falde med adresse til Finland, som er for forsigtig og tilbageholdende i forhold til det nordiske samarbejde, og Island, som mærker tiltrækningskraften fra og drages mod Nordamerika og Storbritannien. Heldigvis, kunne man tilføje, betyder den fortsatte integration af de nordiske landes arbejdsmarkeder, den øgede mobilitet i Norden, udvekslingen af arbejdskraft og de voksende pendleraktiviteter på tværs af grænser i Norden (Øresund fx), at mange nordboere indlever sig i et nabolands kultur og øger deres sprogfærdigheder.

Faktisk er der sket et boom i antallet af arbejdssøgende, som tager fra Danmark og Sverige til Norge. Den særdeles gunstige arbejdsmarkedssituation i Norge virker tillokkende på bl.a. unge akademikere, arkitekter fx, fra Danmark og Sverige. Her er der

chance for at få foden indenfor på arbejdsmarkedet og noget ekstra på CV'et!

Der ses stadigt flere fusionerede virksomheder i Norden, og økonomisk og befolkningsmæssigt opfører de nordiske lande sig i det store og hele som ét marked, selv om det langt fra er slut med grænseforhindringerne.

Nye barrierer kommer stadig til. Det har vi påpeget fra foreningen Frit Nordens side over for den danske minister for nordisk samarbejde Manu Sareen.

Simple pengeoverførsler er fx et stort problem, det er hundedyrt at overføre penge, bankerne lukrerer i kraft af de urimelige gebyrer. Og hvordan står det til med den nordiske pasfrihed, på hvilke områder er der sket indskrænkninger?

Bengt Lindroth noterer, at Sverige "nordificeres" på hverdagsplanet, hvorimod politikere og landsdækkende medier virker mere uengagerede. Lindroth nærmer sig flere gange i bogen EU og Norden, sammenligningen og vurderingen af de to samarbejdskonstruktioner. Han medgiver, at nationalstaten kan forekomme snærende, men tøver over for EU. EU er simpelt hen for vagt og svagt, som han formulerer det. EU truer samtidig med at kæntré. Og EU repræsenterer, som Lindroth ser det, endnu et forsøg på at kon-

struere et civilisations- og kulturbegreb ovenfra. EU fremstår som et dirigistisk og byråkratisk halvdemokrati, et monument over klassiske græsk-romerske og kristne værdier på finans- og sekulærkapitalistisk grund. Og de europæiske fremtidsmodeller og forhåbningerne til EU-konstruktionens overlevelse har i stigende grad fået et desperat skær over sig. I denne situation passer Norden perfekt, konstaterer han.

Fem nabolandsportrætter

Det virkeligt geniale og uforfærdede i Bengt Lindroths Norden-bog er hans forsøg på gennem skildringen af en af det pågældende nordiske lands virkeligt store personligheder - en af dem, der virkeligt rager op - at indfange og videregive noget helt karakteristisk for landets samfundsmode og kollektive værdimæssige stræben. Det er afgjort noget af et vovestykke at give sig i kast med; for kan man indkredse et enkelt nordisk lands samfundsmæssige og kulturelle særtræk og centrale facetter af den nationale identitet ved i koncentreret form at belyse en enkelt hovedaktørs handlinger og livsværk? Valgene af nationale hovedskikkelser kan - i hvert fald for et par af landenes vedkommende - virke overraskende, men når man har afsluttet

kapitlet om det enkelte nordiske land og den udvalgte personlighed, kan man ikke andet end nikke bekræftende og konstatere, at eksperimentet lykkedes. Lindroth har fået udtrykt noget helt centralt om hver af de fem nordiske nationalstater. Han har i det store og hele held med sit forehavende. Som læser overbevises man om, at "portalfigurer" som Carl Gustaf Emil Mannerheim, Fridtjof Nansen, Halldór Kiljan Laxness, vores egen Grundtvig og Astrid Lindgren er rigtige valg. De spænder, samlet set, over det statsmandsagerende, humanitære, kosmopolitiske, internationalt konfliktløsende, det samfundsrevsende og det åndeligt og kulturelt frisættende.

Lindroth må konstatere, at personlighederne, sådan som de er blevet skitseret i de fem kapitler, er kommet til at fremtræde mere flertydige end han havde forestillet sig. Og det er jo netop med til at understrege indtrykket af, at Norden ikke er noget enkelt og håndgribeligt. Norden er tværtimod kalejdoskopisk, mangefacetteret, rigt og stort. Desværre er Grundtvig-kapitlet ikke helt lydefrit; et interview med Klaus Rifbjerg om kultur-

radikalismen og de grundtvigske efterdønninger er ikke helt vellykket og virker lidt påklippet, og portrætskitserne skæmmes af nogle skrivefejl i gengivelsen af et vers fra Grundtvigs salme "Lovsynger Herren, min mund og mit indre" (s. 113). Så svært burde det ikke være at citere verslinjer fra et andet nordisk sprog!

Norden - fugl eller fisk, succes eller fiasko?

Kapitel 8 handler om det nordiske samarbejdes udvikling gennem tiderne, nedturene, visionerne og drømmescenarierne der fordampede, og de store planer der led skibbrud. Lindroth dykker ned i det nordiske samarbejdes historie og analyserer ubarmhjertigt årsager til sammenbrud og forlis. Og så laver han en interessant kobling til Guiseppe Garibaldi og dennes indsats for skabelsen af den italienske nation.

Vi får et indblik i den overgribende nationsbygningsproces i Italien i det 19. århundrede, og hvordan denne samlende og identitets-skabende proces blev bakket op kunstnerisk (af Guiseppe Verdi fx).

Samlingen af Italien sættes i kontrast til fiaskoen for det forenede

“Som læser overbevises man om, at “portalfigurer” som Carl Gustaf Emil Mannerheim, Fridtjof Nansen, Halldór Kiljan Laxness, vores egen Grundtvig og Astrid Lindgren er rigtige valg”

Norden og en nordisk forbundsstat. Ifølge en af Lindroths samtalepartnere var de sproglige forudsætninger for en nordisk integrationsproces ikke til stede. På den italienske halvø har man imidlertid - også selv om der har været mange og afvigende dialekter - haft et fælles skriftsprog helt tilbage til digteren Dantes tid. Samtidig har man overalt haft den meget synlige kulturarv og fortid at kunne relatere til. En lidt overraskende konstatering.

En virkelig kæp i hjulet på nordiske samlingsbestrebelse er de store magters ageren i Nordens omverden. Man følger fra de nordiske landes side meget nøje med i, hvad der sker på den europæiske og globale scene; man har været optaget af store aktører som Sovjet, Tyskland, USA, Storbritannien, NATO og ikke mindst EU og har som nordisk nationalstat gennemgående tilrettelagt sin egen udenrigspolitiske kurs.

Der har, mener Lindroth, ikke været vist tilstrækkelig gensidig forståelse og tillid mellem de nordiske lande. Og idéen om Norden som separat aktør i Europa er reduceret til status af skuffeplan, en plan B, som man kan gribe til, når der råder uklarhed om, hvor Den Store Verden bevæger sig hen. Så længe stormagterne tvivler, og så længe udviklingen i Europa er præget af usikkerhed.

Heldigvis spirede der i efterkrigstiden et mindre ambitiøst, mere folkeligt, mere hverdagspræget og mere pragmatisk nordisk samarbejde frem. Det organiserede nordiske samarbejde, som vi kender det i dag, etableredes efter den velkendte to skridt frem, et skridt tilbage-modellen. Ikke mindst i 1950'erne var der fremdrift i det mere håndgribelige og hverdagsnære nordiske samarbejde. Og grunden blev dermed lagt til den nordiske model, sådan som vi refererer til den i dag. Den gamle skandinavisme for studenter, embedsmænd, kulturudøvere, erhvervsdrivende og monarker blev dermed, med Lindroths ord, suppleret af en *medborgerlig nordisme* funderet på nye netværk.

Det mest markante symbol på denne retning inden for det nordiske samarbejde var Föreningsgarna Norden, der dannedes i 1919 i Danmark, Norge og Sveri-

ge. Udvekslingerne på nordisk plan blev også taget op af politiske partier, faglige organisationer, landbrugssammenslutninger, lærere, skoler, spejderkorps, studenterorganisationer, idrættens foreninger, og forskellige enheder inden for den offentlige sektor m.m. Hertil skal lægges hele venskabsbysamarbejdet. Dette vidt forgrenede, folkeligt forankrede nordiske samarbejde viser utvetydigt bredden og styrken i det uformelle nordiske samarbejde. Og som tidligere beskrevet kom sammenligningerne mellem nabolandene til at spille en vigtig rolle i udviklingen af det nordiske samarbejde.

Og Norden har også i kraft af civilsamfundets styrke og mindre hierarkiske samfundsstrukturer, lav magtdistance m.m. ideelle forudsætninger for at fungere som forbillede eller rollemodel inden for freds- og sikkerhedspolitik. Men her sniger tvivlen og en vis skepsis sig ind. For den faktiske udvikling, den såkaldt aktivistiske udenrigspolitik, som specielt i Danmark har været normen og ambitionen de senere år, forstyrrer på bedrøvelig vis dette idealbil-

lede. Lindroth har sine tvivl: Hvordan står det egentlig til med det faktiske folkelige engagement i freds- og sikkerhedsspørgsmål i dag? Kan Norden - medier og politikere, civilsamfundets folkelige initiativer, borgergrupper, NGO'er mv. - forenes i en fælles frontløberindsats, der vil kunne markere sig progressivt udadtil, europæisk og internationalt? En smuk tanke, men ifølge Lindroth et urealistisk projekt, for uvidenheden om og manglen på interesse for andre lande i Europa er fremherskende. Ofte tænker og taler europæiske naboer i stereotyper om hinanden. Det er de europæiske folks største problem, tilføjer Lindroth.

Lindroth griber fat i det paradoks, at der på trods af uvidenheden om Norden i politiske kredse og mediernes nedprioritering af Nordenstoffet ikke er grænser for, hvad der igangsættes af studier, udredninger, analyser og forskningsprojekter til belysning af "det nordiske". Er det, antyder Lindroth, en form for dårlig samvittighed, der gennemsyrrer denne vældige appetit på projekter og udredninger? En slags kompensation for fraværet af praktisk udmøntede og slagkraftige samarbejdsskridt? Eksempelvis har de nordiske fagbevægelser og socialdemokratiets samarbejdsforum SAMAK de store arbejdsbevægelser fremme, når det gælder forsvaret for "den nordiske

Hvordan står det egentlig til med det faktiske folkelige engagement i freds- og sikkerheds-spørgsmål i dag?, spørger Lindroth i bogen.

velfærdsmodel” etc. Man har forskellige projekter kørende og holder fx sommermøder med overskriften “Arbejdsløsheden i Norden er udfordring nr. 1”.

Se <http://samak-nordicmodel.org/>
Tilmed har, oplyser Lindroth, de svenske socialdemokrater fået registreret begrebet “Den nordiske model” hos det svenske Patent- og Registreringsverket! Ja, der er meget i gang.

Et andet omfattende samarbejdsprojekt er Nordic Spaces, som undersøger hvordan stater, samfund og regioner i Nordeuropa er blevet dannet siden

1800, hvordan identiteter og idéer er blevet skabt som et resultat af de kulturelle møder, der er foregået. Her tænkes store og dybe tanker, og velskrevne notater, oplæg og sammenstillinger publiceres. Projektet blev afsluttet i 2012.

Se <http://nordicspaces.com/about/>

Men hvordan med projekternes gennemslagskraft og nyttevirkning? Lindroth er lidt skeptisk. Og Centrum för Norden-studier vid Helsingfors Universitet fik af Nordisk Råd i opdrag at udrede forudsætningerne for at gennemføre de tanker og forslag, som

“.. den store baltiske satsning efter Murens fald i 1989 viser, hvordan Norden fik skaffet sig en ny udadventt rolle..”

tidligere er blevet præsenteret i to rapporter om en markant styrkelse af det nordiske samarbejde: Gunnar Wetterbergs om en fremtidig nordisk forbundsstat og den tidligere norske udenrigsminister Thorvald Stoltenbergs om øget forsvars- og sikkerhedspolitisk samarbejde i Norden. Projektarbejdet resulterede i Johan Strangs publikation “Nordiska Gemenskaper. En vision för samarbetet” (2012). Se <http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2012-009>

Det er ikke just Norden-optimismen, der lyser ud af Lindroths kommentarer, og han har et skarpt blik for gabet mellem idé og virkelighed. Hans tiltro til de nordiske landes regeringer er ret begrænset, og deres vilje og handlekraft, når det gælder nordisk samarbejde, imponerer ham ikke. Der har været nationalegoisme, mistro, halvhjertethed, blakkede motiver og skjulte dagsordner. I det hele taget ser han det som et problem, at nordiske politikere og opinionsdannere har været så fodslæbende, når det kommer til for-

muleringen af visioner og alternativer i en tid, hvor EU gennemlever en krise på flere fronter og samtidig er genstand for dyb folkelig mistillid. Men heldigvis er der lyspunkter, og den store baltiske satsning efter Murens fald i 1989 viser, hvordan Norden fik skaffet sig en ny udadventt rolle ved at række hjælpende hænder til tre små stater i den første kritiske selvstændighedsfase. De små lande fik støtte til at udvikle deres offentlige institutioner og civilsamfundet. De nordiske lande trådte i karakter ved samlet at agere “gudforældre” i forhold til de nye stater i Østersøregionen. Der blev stillet ekspertise til rådighed, leveret rådgivning, afholdt seminarer, gennemført udvekslinger m.m. Lindroth diskuterer også muligheden for at de nordiske EU-lande og Norden i det hele taget kan skaffe sig politisk indflydelse via fællesoptræden og koordineret politik i Bruxelles. Helt skrotte denne mulighed vil han ikke, men han er overvejende skeptisk. Og forestillingen om en nordisk blok i EU forekommer helt urealistisk. Men derfor kan de nordiske lande jo godt hæve stemmen i en europæisk sammenhæng og mere

“Norden har potentiale til at udvikle sig til en stærk og respekteret international aktør i fremtiden, men det kræver, at politikerne og regeringerne tager skeen i den anden hånd”

specifikt med adresse til EU-udviklingen.

Det nordiske samarbejde savner ny energi for at komme ud af dødvandet, det fremgår af slutrapporten fra Norden 2020-projektet, der har haft deltagelse af en række finske, nordiske og internationale forskere, og der fremlægges en række forslag til, hvordan det nordiske samarbejde kan styrkes. Og forskerne mener, at Norden har potentiale til at udvikle sig til en stærk og respekteret international aktør i fremtiden, men det kræver, at politikerne og regeringerne tager skeen i den anden hånd og lægger et helt andet nordisk engagement for dagen. Og de relevante dele af de enkelte nordiskes landes centralforvaltninger skal blive meget bedre til at spille sammen. Inspirationen kunne fx hentes fra den måde, som Frankrig og Tyskland samarbejder på. Forskerne kan i øvrigt ikke rigtig forklare, hvorfor de nordiske lande ikke allerede har kunnet se fordelene ved at sat-

se på et konsolideret regionalt samarbejde. Og hvis ikke de nordiske beslutningstagere lægger sig i selen og tilføjer samarbejdet ny energi, vil det nordiske samarbejde i 2020 være skrumpet og kun have marginal betydning, hedder det til allersidst i rapportens konklusion.

Med afsæt i rapporten, fremlægger Lindroth efterfølgende sine forslag til, hvordan Norden kan forstærke sin position, europæisk og internationalt, i de kommende år. Der kan udrettes meget på de mellemstatslige niveau, hvis man vil. Både i og uden for EU. Men det er op til Nordens politikere, de må komme til klarhed over, hvad de vil med de nordlige regioner. Og de bliver pinedød nødt til at forholde sig til mulige storpolitiske udviklingsscenarier i de kommende år inklusive et EU, der kan gå i opløsning.

Men i dag er der for meget stilstand og tomgang i det nordiske samarbejde. Vores fremtid i Norden synes visionsløs, og det samme kan man sige om vores fremtid i Europa, lyder det dystert fra Bengt Lindroth. Derfor er der skældud til de visionsløse politikere. Og desværre har specielt

de unge politikere en tendens til at vende det nordiske ryggen. Nej, muntert ser det faktisk ikke ud, og det virker som om at der er flere dystopier end utopier at forholde sig til, når fremtiden skal indkredses. Men Norden er stadig skøn. Og det er da en gåde, at fuglene flyver til det nordiske paradys for at udruge deres unger og få deres kuld på vingerne, mens nordboerne haster til de sydlige himmelstrøg for at lægge sig på varme sandstrande med den blege maveside opad. Bengt Lindroth undrer sig.

Lindroth i svensk radio

Det kan oplyses, at Sveriges Radios P1 har bragt et interview med Bengt Lindroth. Lindroth har et forfriskende pragmatisk syn på nordisk samarbejde og dets udvikling. Historikeren Gunnar Wetterberg og idéen om en nordisk forbundsstat nævnes i indslaget, men Lindroth distancerer sig fra den nordiske unionsopbygning, som Wetterberg har gjort sig til talsmand for. I stedet fremhæver han den tidligere nævnte hverdagsnordisme og giver en række eksempler på, hvordan det bestående nordiske samarbejde kan intensiveres, og han er også inde på, at det er vigtigt at medierne gør meget mere ud af nordisk samarbejde og videreformidling af historier mv. om de nordiske

lande via nabolandes medier. Det er et centralt punkt; han får desuden nævnt, at politikerne desværre har en tendens til at agere bremseklods for mere nordisk samarbejde. Lindroth taler også uortodokst om accept af engelsk i nordisk kommunikation; det er bedre at ting bliver udtrykt på engelsk end at de slet ikke siges. Og undertiden kommer der alligevel en form for nordisk præget kommunikation i stand.

Se <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4058&artikel=5527316>

Solidt input til den fortsatte Nordendebat

Ikke så få er med på vognen, når det gælder om at bagatellisere eller ligefrem nedgøre nordisk samarbejde og dets betydning og "dekonstruere" det nordiske og idéen om nordisk identitet. Uffe Østergaard (Copenhagen Business School), Anders V. Munch (Syddansk Universitet), Erik Boel (Europabevægelsen) og filosofen Arne Victor Nielsen, der altid er god for en hurtig og hårdtslående mening om døgnets emner og konfliktpunkter, er

Stære på sommerophold på Færøerne.
Foto: Charlotte Kajberg

“Men Norden er stadig skøn. Og det er da en gåde, at fuglene flyver til det nordiske paradis for at udruge deres unger og få deres kuld på vingerne, mens nordboerne haster til de sydlige himmelstrøg for at lægge sig på varme sandstrande med den blege maveside opad.”

blandt de røster, man typisk hører i “af-idylliseringen” af nordisk samarbejde. Hvad er Norden, spørges der typisk, og er det nordiske fællesskab ikke bare et overgemt, overvurderet og hensygnende projekt i en tid, hvor europæisk integration er i vælten? Og hvor eliternes EU-propaganda bliver mere og

mere skinger. Det bliver man meget klogere på, når man læser sig ind i den mangeårige Norden-kender Bengt Lindroths engagerede og personligt farvede Norden-fremstilling. Bengt Lindroth får anskueliggjort, at det nordiske er mere end rå geopolitik. Det nordiske eksisterer fortsat som en følelse og som en mulighed.

Man er i godt selskab med Bengt Lindroth. Han kommer hele kompasset rundt; solid vidensformidling veksler med personlige impressioner. Hans iagttagelser og “åbenbaringer” gør læseren bedre rustet til at skelne mellem nordisk surdej og grovbrød og ny nordisk varm luft og *sales talk*.

Leif Kajberg

....

Samlet oversigt med detaljerede noter med supplerende bemærkninger og litteraturhenvisninger til hvert kapitel (bagest i bogen).

Som bilag bagest i bogen findes en tidstavle: *Vigtige årstal i Nordens historie*.

Nordisk samarbejde spændt for nyliberalismens vogn?

Af Anders Kock

Kommentar til
Gunnar Wetterbergs bog
"Förbundsstaten Norden"
(2010)

Nordisk samarbejde har i århundreder været en stærk men stilfærdig realitet, udsprunget af fælles kultur og historie. Wetterberg bruger forførelserisk dette faktum i sin argumentation for at en proces frem mod en Nordisk Forbundsstat kan og bør sættes i værk nu.

Noget må have ændret sig de sidste tyve år; for, som Wetterberg skriver "Under debatten om det svenska medlemskabet" af EU i

1993 "hörde jag själv til dem som ifrågasatte tanken om Norden som ett alternativ til EU", og han henviser bl.a. til sin 1993-artikel i Dagens Nyheter med overskriften "Glöm Norden som Union".

Jeg tror, at kernen i Wetterbergs skift fra "Glöm Norden som Union" til "Förbundsstaten Norden" er, at "Den europeiska integrationen (læs: EU) har skapat helt nya förutsättningar för Norden". I sin 2010 bog slår han til lyd for, at tiden nu er inde til at arbejde frem mod en Forbundsstat, der i kraft af sine 25 millioner indbyggere, og sit høje samlede BNP kan "hävde sig i det globala maktspellet", og "kunne bidra till den vitalisering som EU så väl behöver". En nordisk forbundsstat "öppnar stora möjligheter för framtiden. Det är samma mål som EU:s inre marknad bekänner sig till, men Förbundsstaten Norden har förutsättningar at förverkliga det långt tidigare".

Samme, nyliberalistiske, mål, som EUs indre marked bekend-er sig til! Bare endnu hurtigere! "Norden kan utvecklas betydligt stärkare än EU som helhet". Som helhed !

Anders Kock er medlem af Foreningen Frit Nordens styrelse

I vendingen “*som helhed*” skinner igennem, at Wetterbergs forestilling om vejen til et samlet Norden ligger inden for EUs rammer - hvilket da også er naturligt, hvis man mener at målsætningen er den samme som EUs.

Som en (delvis skjult) rød tråd løber EU gennem hele Wetterbergs fremstilling.

Det er da også en uomgængelig præmis for politisk tænkning lige nu, hvor der står EU på alt. Wetterberg tænker 15-20 år frem: “*Det är rimligt att tro att det kan ta 15-20 år att bilda förbundsstaten Norden*”, og han har ingen fantasi til, (og tilsyneladende heller intet ønske om) at der skulle være nogen anden virkelighed i dette tidsrum end EU. Selv om det ikke siges explicit, så er det inden for

denne ramme at Wetterberg ser en nordisk samling.

Godt nok er forholdet til EU forskelligt for de nordiske stater og områder, men “*det praktiska resultatet for medborgarna och näringslivet blir ungefär det samma*”.

For Islands vedkommende er det nok tvivlsomt om resultatet var blevet “*ungefär det samma*”, hvis der havde været fri bevægelighed for kapital ud af Island efter det islandske bankkrak i 2008. Det gentagne og klare norske “nej tak” til EU vil også nok få nordmænd til at anse vendingen “*ungefär det samma*” for noget tyndbenet.

Der fremlægges i bogen en ret detaljeret køreplan for den tænkte proces mod Forbundsstaten, og sågar også en del konkrete visioner for den institutionelle opbygning af den (f.eks. statsoverhoved: NN), - i den udstrækning disse visioner kan præsenteres uden at træde hverken EU eller Norge m.fl. over tærerne.

Dette bliver særlig prekært i spørgsmålet om pengepolitik

(fælles valuta). Wetterberg peger, ganske rigtigt, på, at de nordiske landes økonomier og udvikling ligner hinanden nok til, at Norden, i nationaløkonomisk forstand, er et "optimalt valuta-område" (i modsætning til EU). Og han indrømmer, at "*det är inte säkert att euron finns kvar när förbundsstaten blir till*". Men Wetterbergs plan A synes at være at "*förbundsstaten bestämmer sig för att delta i euro-samarbetet*", og derigennem have "*betydligt större inflytande över eurosamarbetet än vad Norden har idag när bare Finland deltar fullt ut i samarbetet*".

Hvad er samarbejde?

Tilhører det nordiske samarbejde samme kategori som f.eks. euro"samarbejdet", eller det "europæiske samarbejde" (en eufemisme for "EU"). Det nordiske samarbejde er folkeligt forankret, og groet nedefra, og Wetterbergs bog indeholder iøvrigt mange gode beskrivelser af det; en skam, at han paralleliserer det med det "europæiske samarbejde": dette "samarbejde" er ikke folkelig forankret; det er end ikke et samarbejde mellem nationer eller stater; det er i min optik et samarbejde mellem de

transnationale monopoler, der skal sætte de nationale demokratier ud på et sidespor, og afvikle deres nedefra groede sociale strukturer i nyliberalismens navn.

Forsøger Wetterberg at spænde den nordiske samhörighed for denne vogn?

En anden rød tråd løber gennem GW bogen: at "størrelse er vigtig": de 25 millioner indbyggere, det samlede BNP . Forbundsstaten Norden "*borda vara en självlklar medlem*" i de rige landes finans- og bank-klub G20 (hvor iøvrigt EU har sæde) . "*Den pågående finanskrisen bör vara en väckarklocka*" ; krisen skyldes iflg. GW utilstrækkelig "regulering" af finansmarkederne, og de tilstræbes reguleret gennem G20. "*I den sortens internationella ansträngingar är det bara de stora som kan göra sig gällande*", så de "*nordiska länderna kommer .. at reduceras till åskådare så länge de agerar var för sig*". - Det er her på sin plads modsætningsvis at minde om hvad den norske udenrigsminister Jonas Gahr Støre udtalte i 2010 til Der Spiegel: at G20 er "et af de største tilbage-

Program for Nordisk Folkerigsdag 2014
fortsat fra side 9

.....

skridt siden Anden Verdenskrig”, en “selvbestaltet gruppe, der underminerer legitimiteten” af f.eks. de Forenede Nationer. “Vi befinder os ikke længere i det 19. århundrede, hvor stormagterne mødtes og gentegnede verdenskortet. Vi har ikke behov for en ny Wiener-kongres”, sagde Støre.

Det er Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, der i 2010 har besørget GWs bog udgivet, som et “opsigtsvækkende men urealistisk” og kontroversielt debatoplæg.

Som et modsat rettet indlæg i denne debat kan man anse den bog, som disse institutioner udgav i 2012, den finske Johan Strangs “Nordiska Gemenskaper”. Se Jesper Morvilles anmeldelse på www.fritnorden.dk/debat/jm_dec2012.htm

Se også Strangs artikel side 34 i dette blad.

Kl.13.30-15.00 AFDEMOKRATISERING AF
DET OFFENTLIGE
Indleder: Leder af “For velfærdsstaten”
Asbjørn Wahl
Kl. 15.00 15.30 Pause

LØRDAG d. 2. AUGUST

Kl.15.30-17.00 KONKURRENCESTATEN
SLÅR DEM UD !!!!!
Middag og aften på “egen regning”.

SØNDAG d. 3.AUGUST

Kl.9.00-10.30 OMSORG FOR DE SVAGE –
VÆRRE OG VÆRRE DAG FOR DAG
Kl.10.30-10.45 Pause
KL.10.45- 12.15 ER NEOLIBERALISMEN
PÅ VEJ UD ?
Kl.12.15-13.45 Frokost

KL.13.45-15.15 KONKURRENCE ELLER
BÆREDYGTIG TRAFIK
Leif Kajberg, Foreningen for bæredygtig
trafik
Kl.15.15-15.30 Pause
Kl.15.30-17.00 KULTURINDSLAG OG SANG
Kl.18.00 FÆLLES MIDDAG
La Petanque Rømersgade 9 kld.

MANDAG d. 4. AUGUST

KANALRUNDFART og besøg på
NORDATLANTENS BRYGGE
Afslutning og næste års folkerigsdag

Læs mere på www.fritNorden.dk

Ret til ændringer forbeholdes!

Enighet inget villkor för samarbete

Af Johan Strang

Johan Strang er forsker, PhD og tilknyttet Centrum for Norden-studier (CENS) ved Helsingfors universitet.

Har bl.a. udført et studie vedrørende nordisk samarbejde, der resulterede i publikationen "Nordiska Gemenskaber. En vision for samarbejdet" (2012). Gennemført på opdrag af Nordisk Råd.

Vi har hört det otaliga gånger: Det nordiska samarbetet vilar på att de nordiska länderna är så lika. Det är lätt för oss att samarbeta eftersom vi har en gemensam historia och många gemensamma intressen. Vi ser på världen på liknande sätt och vi har samma grundläggande värderingar som vi vill föra fram i Europa och i världen.

Det nordiska samarbetet strävar i allmänhet efter att hitta och utveckla områden där vi är eniga. Detta krav om enighet ibland kan vara både förlamande och missriktat. För att ta ett steg vidare mot en nordisk politik borde vi utveckla kreativa sätt på vilka vi kan hantera intressekonflikter och oenigheter. Det kan vara frågan om att i högre grad acceptera och

stöda också nordiska lösningar där ett eller flera länder lämnar utanför. Det kan också vara fråga om att låta oenigheterna komma bättre fram i de nordiska forumen.

Om samarbetet bara handlar om att vi är lika och har en gemensam historia blir det nordiska lätt en tom nostalgi. Det nordiska samarbetet är i desperat behov av en rejäl injektion av politik och debatt. Och jag är övertygad om att den nordiska gemenskapen är tillräckligt stark för att vi ska kunna acceptera olika åsikter på tvärs av inte bara nationsgränser, utan också diverse politiska, religiösa eller samhälleliga skilljelinjer.

Jag tror också det är viktigt att vi börjar försöka låta dessa övriga motsättningar komma i förgrunden.

Det officiella nordiska samarbetet bygger på vad Henrik Stenius brukar kalla de olympiska spelens princip, enligt vilken man alltid representerar en och endast en nation. Minst tre nordiska länder ska vara representerade för att något ska ha nordiskt mervärde eller nordisk nytta, som det heter. Denna

princip hör hemma i 1900-talet. Jag känner massor av nordbor som är djupt rotade i flera nordiska (och icke-nordiska) länder.

Tiden är mogen för att skapa nordiska forum, diskussioner och debatter där deltagarna inte i första hand representerar sin nation, utan sin roll som socialdemokrater, konservativa, ateister, troende, cyklister eller bilister. Liksom Maria Wetterstrand ska få plats i den finska språkdebatten, ska vi i Finland också få känna oss engagerade i ärenden som står på den norska eller danska politiska agendan.

Denne kommentar har været bragt som klumme i bladet *Pohjola-Norden* nr. 4, 2011, s. 21. Kommentaren aftrykkes med forfatterens tilladelse. Der foreligger desuden tilladelse til publicering fra den tidligere chefredaktør for *Pohjola-Norden* (Den finske Foreningen Nordens medlemsmagasin).

Johan Strangs bog "Nordiska Gemenskaper. En vision för samarbetet" er tilgængelig som pdf-fil: <http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2012-009>

Kolofon:

Dette nummer af
Frit Norden
er redigeret af Leif Kajberg
(ansv.)

Bladet udkommer primært på
netadressen
<http://www.FritNorden.dk>
og er fælles medlemsblad for
Frit Norden Danmark,
Fritt Norden Norge og
Fritt Norden Sverige

*Mangfoldiggørelse er tilladt med
tydelig kildeangivelse*

På hjemmesiden under
fanen 'KONTAKT' kan du

- melde dig ind i
foreningen
Frit Norden
- tilmelde dig vores
mail liste
- eller sende et
støttebidrag

Bank reg.nr. 1551
Konto nr. 317 7920

Gør noget for et

Frit Norden

Nærmere oplysninger hos
formændene:

Frit Norden Danmark

Jesper Morville
Christianshvilevej 3, 1. sal
DK-2920 Charlottenlund
JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden Norge

Svein Lanser
Ravnkollbakken 2,
N-0971 Oslo
lansersvein@live.no

Fritt Norden Sverige

Gunilla Winberg
Bastugatan 37
S-11825 Stockholm
rigun@comhem.se